

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 436

**Rachunkowość na rzecz
zrównoważonego rozwoju.
Gospodarka – etyka – środowisko**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kożuchowska
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach:
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-591-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Maria Aluchna, Olga Mikołajczyk: Akcjonariusze vs. interesariusze. Przypadek raportowania zintegrowanego / Shareholders vs. stakeholders. The case of integrated reporting	11
Joanna Antczak: Wypadki chemiczne a bezpieczeństwo ekologiczne / Chemical accidents vs. ecological security	21
Anna Balicka: Sprawozdawczość środowiskowa – światowe trendy ujawniania informacji środowiskowych / Environmental reporting – world trends of disclosure of environmental information	30
Aleksandra Banaszekiewicz, Ewa Makowska: Rewizja finansowa a wiarygodność sprawozdań finansowych / Financial audit vs. financial statements credibility	39
Aurelia Bielawska: Realizacja idei społecznej odpowiedzialności biznesu w rzemiośle / The idea of Corporate Social Responsibility (CSR) in craft	48
Ewa Chojnacka, Jolanta Wiśniewska: Raportowanie danych CSR w Polsce / Reporting on CSR data in Poland.....	55
Marlena Ciechan-Kujawa, Katarzyna Goldmann: Analiza komparatywna wykorzystania i oceny przydatności analizy finansowej w praktyce firm audytorskich i jednostek gospodarczych w Polsce / Comparative analysis of the use and evaluation of the usefulness of financial analysis in the practice of auditing companies and business entities in Poland.....	64
Anna Dąbkowska: Wpływ raportu Liikanena na zmiany w regulacjach sektora bankowego w Niemczech / The impact of Liikanen report on changes in regulations of the banking sector in Germany.....	75
Anna Dubel: Analiza porównawcza kosztów adaptacji i zapobiegania zmianom klimatycznym / Comparative analysis of climate mitigation and adaptation costs	84
Justyna Dyduch: Możliwości wykorzystania informacji pochodzących z ewidencji księgowej w środowiskowej analizie finansowej przedsiębiorstwa – wyniki badań ankietowych / Possibility of using information from accounting records in environmental corporate financial analysis – survey research results.....	93
Danuta Dziawgo: Znaczenie raportowania pozafinansowego w opinii indywidualnych inwestorów / Non-financial reporting importance from individual investors' perspective.....	105

Justyna Fijałkowska: Raportowanie informacji niefinansowych zgodnie z nową dyrektywą UE 2014/95/EU jako wyzwanie dla przedsiębiorstw / Non-financial information reporting following UE 2014/95/UE new directive as a challenge for companies	115
Tomasz Gabrusewicz: Wybrane problemy stosowania wyceny w wartości godziwej do wyceny bilansowej / Selected aspects of applying valuation at fair value to balance sheet valuation.....	123
Marzena Hajduk-Stelmachowicz: Pułapki decyzyjne a system zarządzania środowiskowego / Decision-making traps related to the environmental management system.....	133
Dominika Kordela: Crowdfunding w Polsce – koncepcja finansowania społecznościowego / Crowdfunding in Poland – the concept of social financing	143
Angelika Kuligowska, Michał Moszyński, Damian Walczak: Ryzyko oraz jego świadomość w kontekście odpowiedzialności za szkody środowiskowe w Polsce / Risk and its awareness in the context of liability for environmental damages in Poland.....	154
Agnieszka Kurdyś-Kujawska: Ubezpieczenia gospodarcze jako czynnik zapewniający zrównoważony rozwój gospodarstw rolnych / Business insurances as a factor to ensure sustainable economic development of farms ...	163
Małgorzata Kutera: Etyczne aspekty zwalczania nadużyć finansowych / Ethical aspects of combating financial frauds	174
Jan Michalak: Raport strategiczny jako źródło informacji dla inwestorów społecznie odpowiedzialnych w Wielkiej Brytanii. Wyniki badań empirycznych / Strategic report as a source of information for socially responsible investors in UK. Empirical research results.....	186
Joanna Pawłowska-Tyszko: Nowe instrumenty zarządzania ryzykiem w rolnictwie krajów członkowskich UE a rozwój zrównoważony / New instruments of risk management in agriculture of the member states of the EU vs. sustainable development	199
Kamila Prucia: Projekt naukowy jako narzędzie finansowania nauki / A scientific project as a financing tool for science	209
Ksymena Rosiek: Koszty środowiskowe w sektorze wodno-kanalizacyjnym / Environmental costs in water and sewage sector	219
Anna Serwatka: Druk w polskich firmach i na uczelniach oraz jego wpływ na środowisko / Printing in Polish companies and at universities and its impact on the environment	231
Hanna Sikacz: Wpływ CSR na sytuację finansową przedsiębiorstw – przegląd badań / The impact of CSR on the corporate financial performance – a review of research.....	241
Dorota Śładkiewicz, Piotr Wanicki: Istota społecznej odpowiedzialności biznesu w procesie kreowania wartości przedsiębiorstwa / The essence of corporate social responsibility in creating company value.....	253

Monika Sobczyk: W poszukiwaniu wpływu dokonań CSR na wyniki finansowe / Searching the impact of corporate social performance on corporate financial performance	261
Anna Spoz: Wpływ finansyzacji na działalność i sprawozdawczość przedsiębiorstw / The impact of financialization on the model business of enterprises and their financial reporting	270
Lidia Włodarska-Zoła: Venture capital jako źródło finansowania przedsięwzięć innowacyjnych w świetle polityki wspierania innowacyjności / Venture capital as a source of financing innovative undertakings in the light of the policy of supporting innovativeness.....	278
Aleksander Zawadzki, Marlena Rybacka: Falszowanie sprawozdań finansowych w opinii biegłych rewidentów / Financial statements fraud in the opinion of auditors	287
Katarzyna Ziętek-Kwaśniewska: Terminowość płatności w transakcjach między przedsiębiorstwami w Polsce / Punctuality of payments in transactions between businesses in Poland.....	296
Beata Zyznarska-Dworczak: Determinanty rozwoju sprawozdawczości niefinansowej w świetle pozytywnej i normatywnej teorii rachunkowości / Factors development of non-financial reporting in the light of positive and normative accounting theory	307

Wstęp

Idea zrównoważonego rozwoju wzbudza uzasadnioną uwagę zarówno w społeczeństwie, jak i w gospodarce oraz w nauce. Poszukujemy bowiem sposobu na racjonalne funkcjonowanie w złożonej rzeczywistości. Konieczne jest nie tylko naukowe opracowanie zasad zrównoważonego rozwoju, lecz także ich efektywna implementacja w praktyce gospodarczej. Nie bez znaczenia jest przy tym również społeczne poparcie dla idei zrównoważonego rozwoju.

Niewątpliwie problemy w zakresie ochrony środowiska oraz etyki prowadzonego biznesu stanowią ogromne wyzwanie rozwojowe. Nie możemy dopuścić, by stały się one barierą rozwoju naszej cywilizacji. Stąd też obecne koncepcje teoretyczne coraz częściej podkreślają konieczność ograniczania negatywnego wpływu prowadzonej działalności na interesariuszy oraz budowania wartości dodanej – rozumianej dużo szerzej niż dotychczas.

Współczesny świat spogląda na ideę zrównoważonego rozwoju z ogromną nadzieją, ponieważ oznacza ona szansę na zmianę filozofii gospodarowania z poszanowaniem zasad gospodarki rynkowej. Nie możemy tej szansy zmarnować. Ta wspaśniała idea wymaga jednak jeszcze wiele pracy, zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i empirycznym.

Tematów badawczych więc nie brakuje. Środowisko ekonomistów z dyscypliny „finanse”, a w tym „rachunkowość”, od dawna zaangażowane jest naukowo w prace badawcze dotyczące zrównoważonego rozwoju. Jednym z przykładów aktywności i profesjonalizmu naszego środowiska naukowego jest niniejsza publikacja.

W opracowaniu opublikowano wybrane artykuły dotyczące idei zrównoważonego rozwoju w zakresie rachunkowości, których autorami są osoby z uznanych ośrodków naukowych w Polsce. Podkreślam wagę inspirujących treści poszczególnych opracowań. Istotny wkład w naukową jakość publikacji wnieśli także recenzenci. Zgłoszone przez nich uwagi i sugestie podniosły jeszcze wartość naukową opracowania.

Niniejsza publikacja jest naszym wspólnym sukcesem: autorów i recenzentów.

Danuta Dziawgo

Aurelia Bielawska

Uniwersytet Szczeciński
e-mail: aurelia.bielawska@wzieu.pl

REALIZACJA IDEI SPOŁECZNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI BIZNESU W RZEMIOŚLE

THE IDEA OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY (CSR) IN CRAFT

DOI: 10.15611/pn.2016.436.05

JEL Classification: A13, L60

Streszczenie: Celem opracowania jest wskazanie, że rzemiosło to gracz lokalny, w swoich działaniach uwzględnia interes miejscowego społeczeństwa, gospodarki, potrafi budować dobrej jakości więzi międzyludzkie i to zarówno wewnątrz przedsiębiorstwa, jak i więzi zewnętrzne, dzięki czemu przyczynia się do realizacji idei społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR). W artykule przedstawiono założenia CSR i opis rzemiosła jako podmiotu gospodarczego. Rynek lokalny jest miejscem zaopatrzenia większości zakładów rzemieślniczych i rynkiem zbytu dla ich produktów. Pracownicy zakładów rzemieślniczych wywodzą się również z rynku lokalnego. Często zakłady rzemieślnicze są w małych miasteczkach i na wsi jedynym miejscem zatrudnienia. Rzemiosło przyczynia się do wyrównania szans rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Specyfika kształcenia i pracy w rzemiośle powoduje, że zatrudnienie w rzemiośle jest bardziej stabilne niż w dużych przedsiębiorstwach. Lokalny charakter działalności rzemiosła wpływa również na aktywny udział rzemiosła we wspieraniu lokalnych inicjatyw szkół, organizacji kościelnych, a także związków sportowych. Rzemiosło jest dostawcą dóbr i usług przygotowanych na miarę, co jest nieosiągalne w produkcji masowej.

Słowa kluczowe: społeczna odpowiedzialność biznesu, rzemiosło, spójność społeczna.

Summary: The article presents the general assumptions of Corporate Social Responsibility (CSR) in the craft area. The author analyses craft as an economic entity and describes local markets as the main place of supply for their products. The article demonstrates the importance of crafts in the society and in the economy and specifies the main determinants of its increasing significance in Poland, especially focusing on long-term state intervention. Because craft in small towns and in the countryside is often the only place of employment, it also contributes to socio-economic development of the region. Craft is a supplier of goods and services, which are unattainable in mass production and work in craft makes its employment more stable than in large enterprises. The effective “craft policy” contributes to the equalization of opportunities for people living in areas without large companies, and could reduce social stratification in Poland.

Keywords: Corporate Social Responsibility (CSR), craft, social cohesion.

1. Wstęp

Znaczenie społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) dla rozwoju społeczno-gospodarczego po raz pierwszy dostrzegł i opisał Hans Carl von Carlowitz (1645–1714). W książce pt. *Sylvicultura oeconomica* [2013], wydanej w 1713 roku, sformułował zasadę trwałości (niem. *Nachhaltigkeit*) dotyczącą gospodarki leśnej; zgodnie z tą zasadą wycina się tylko tyle drzew, ile może w to miejsce urosnąć, tak by las nigdy nie został zlikwidowany, by mógł się zawsze odnowić. H.C. Carlowitz opisał skutki społeczno-gospodarcze rabunkowej gospodarki leśnej: upadek gospodarzy regionu i biedę ludności stanowiące efekt prowadzenia działalności nastawionej tylko na maksymalizację zysku.

Idea CSR była na początku XIX w. propagowana przez wszystkie niemieckie wyższe szkoły leśnictwa. Niemieckie leśnictwo cieszyło się wówczas dużym uznaniem na całym świecie, w związku z czym działalność CSR zyskała dużą popularność wśród współczesnych. Obecnie definicja CSR nie ogranicza się wyłącznie do sfery leśnictwa. W ciągu minionych lat CSR stała się przedmiotem wielu badań, wielokrotnie podejmowano próbę sformułowania definicji tego pojęcia. We współczesnej literaturze ekonomicznej często przywoływana jest definicja CSR sformułowana przez Międzynarodową Organizację Standaryzacji i opublikowana w 2010 roku, w formie normy ISO 26000.

Zdarza się, że w literaturze pojęcia „społeczna odpowiedzialność biznesu” i „zrównoważony rozwój” używane są zamiennie. Norma ISO 26000 zawiera jednoznaczne kryteria oddzielające te pojęcia. Zrównoważony rozwój to doktryna ekonomii politycznej zakładająca dążenie do jakości życia na poziomie, na jaki pozwala obecny rozwój cywilizacyjny, jednocześnie chodzi o to, by potrzeby obecnego pokolenia były zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na dobre życie. Zrównoważony rozwój oznacza, że wzrost gospodarczy prowadzi do zwiększania spójności społecznej (tzn. zmniejszania rozwarstwienia społecznego, ubóstwa, wyrównywania szans, przeciwdziałania marginalizacji, dyskryminacji, wykluczeniu społecznemu i podnoszenia jakości środowiska naturalnego). Najogólniej ujmując, strategia zrównoważonego rozwoju polega na uwzględnieniu w równym stopniu aspektów społecznych, ekonomicznych i ekologicznych. Rozwój gospodarczy przestaje być celem samym w sobie, a staje się sposobem poprawy warunków życia ludzi.

Strategia zrównoważonego rozwoju to koncepcja działania dotycząca kraju i świata, natomiast CSR dotyczy działalności organizacji. Celem CSR jest realizacja zadań warunkujących spełnienie idei zrównoważonego rozwoju.

Celem artykułu jest wskazanie, że rzemiosło to „przedsiębiorca z sąsiedztwa”, w swoich działaniach uwzględnia interes miejscowego społeczeństwa, lokalnej gospodarki, potrafi budować dobrej jakości więzy międzyludzkie i to zarówno wewnątrz przedsiębiorstwa, jak i więzi zewnętrzne, dzięki czemu przyczynia się do realizacji idei CSR.

2. Znaczenie rzemiosła we współczesnej gospodarce

Od średniowiecza rzemiosło stanowi ważny filar systemu gospodarczego. W ciągu minionych lat rola rzemiosła w gospodarce i społeczeństwie wyraźnie się zmieniła. Nie tylko poszczególne rodzaje rzemiosła uległy zmianie, istotnym przemianom uległ również sposób życia i pracy rzemieślników, powstało wiele nowych rodzajów rzemiosła, niektóre zawody przekształciły się, a inne zniknęły. Pomimo technicznych, strukturalnych i ekonomicznych zmian nadal istnieje wiele czynników, np. struktury socjalne, specyficzny charakter relacji społecznych wewnątrz przedsiębiorstwa, jak i poza przedsiębiorstwem, system kształcenia, które zachowały się do dzisiaj. Podstawowe zasady postępowania, zachowania, kształcenia są w wielu przypadkach niezmiennie od lat i to jest jeden z argumentów stanowiących o roli rzemiosła w warunkach globalizacji gospodarki.

Rzemiosło jest zdobywaniem wiedzy, kwalifikacji, albo to nie jest żadne rzemiosło [Bizer 2011]. Ta prawda jest elementem świadomości mistrza, znajdującym wyraz w przekazywaniu wiedzy, umiejętności i kultury rzemieślniczej następnym generacjom rzemieślników. Wykształcenie w rzemiośle opiera się na zaufaniu do mistrza i na społecznym zaangażowaniu mistrza. Z zaangażowania mistrza korzystają przede wszystkim młodzi ludzie, którzy zdobywają kwalifikacje w rzemiośle [Dębicka-Ozorkiewicz 2010, s. 54–55], ale nie tylko młodzi – ponieważ kwalifikacje rzemieślnicze, jak pokazuje przykład Izby Rzemieślniczej w Opolu, można zdobywać w każdym wieku. Izba Rzemieślnicza w Opolu przedstawiła program kształcenia w zakładach rzemieślniczych osób pełnoletnich posiadających status osoby bezrobotnej. Opracowanie tego programu poprzedzone zostało badaniami przeprowadzonymi wśród członków Izby, dotyczącymi kwestii możliwości kształcenia w ich zakładach osób pełnoletnich, bezrobotnych, w wieku 50 i więcej lat. Wyniki tych badań wskazały na zainteresowanie rzemieślników kształceniem takich osób. Realizacja podobnego programu również w innych izbach rzemieślniczych prawdopodobnie nie tylko przyczyniłaby się do obniżenia wskaźnika bezrobocia w kraju, ale również zwiększyłaby dostępność wielu usług i produktów uznawanych obecnie za deficytowe, podniosłaby jakość życia w naszym kraju, przyczyniłaby się do wzrostu spójności społecznej.

Związek Rzemiosła Polskiego (ZRP) reprezentuje ponad 300 tysięcy przedsiębiorców. Uwzględniając pracowników zatrudnionych w przedsiębiorstwach rzemieślniczych środowisko rzemieślnicze liczy blisko 2 mln osób, co stanowi prawie 13% aktywnej ekonomicznie ludności Polski w wieku ponad 15 lat. Dane te dotyczą tylko przedsiębiorstw zrzeszonych w organizacjach samorządu gospodarczego rzemiosła. Przynależność cechu do ZRP jest dobrowolna. ZRP zrzesza 26 izb rzemieślniczych i jedną izbę branżową – izbę optyków. W Polsce są jeszcze trzy inne organizacje rzemieślnicze, które grupują izby nieprzyjęte w poczet członków ZRP. Przedstawione dane dotyczące zatrudnienia w rzemiośle, choć niepełne – uzasadniają stwierdzenie, że rzemiosło jest znaczącym pracodawcą w polskiej gospodarce.

Rzemiosło nie jest uwzględniane w publikacjach GUS jako odrębna grupa zawodowa. Wszelkie dane opracowywane przez GUS, PARP dotyczą całego sektora MŚP. Ze względu na dobrowolność zrzeszania się w organizacjach samorządu gospodarczego rzemiosła w Polsce, także i te organizacje nie mają pełnych danych statystycznych dotyczących liczby przedsiębiorstw spełniających ustawowe wymogi zaliczenia do rzemiosła. Zgodnie ze znowelizowaną ustawą o rzemiośle [Ustawa z 22 marca 1989] „rzemiosłem jest zawodowe wykonywanie działalności gospodarczej przez osobę fizyczną, z wykorzystaniem zawodowych kwalifikacji tej osoby i jej pracy własnej, w imieniu własnym i na rachunek tej osoby – jeżeli jest ona mikroprzedsiębiorcą, małym przedsiębiorcą albo średnim przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej”¹.

Badania dotyczące wpływu kryzysu na wartość obrotu i liczbę zatrudnionych w rzemiośle, przeprowadzone w Volkswirtschaftlichen Institut für Mittelstand und Handwerk an der Universität Göttingen, wykazały, że obrót zakładów rzemieślniczych, w szczególności w okresie kryzysu gospodarczego, zależał od wahań w popycie ogólnospołecznym (wyniki różniły się znacząco w zależności od rodzaju działalności wykonywanej przez badane zakłady), natomiast wyniki badań zmian w zakresie zatrudnienia potwierdziły tezę, że w czasie kryzysu zatrudnienie w rzemiośle jest bardziej stabilne niż w dużych przedsiębiorstwach przemysłowych [Thoma 2011]. Badania zostały przeprowadzone na podstawie danych dotyczących lat kryzysu 2008/2009. (W Niemczech przynależność do organizacji rzemieślniczych jest obowiązkowa).

Stabilizacyjna funkcja rzemiosła na rynku pracy wynika z wielu przesłanek. Przede wszystkim należy tu wymienić argumenty socjologiczne. Rzemiosło oferuje produkty i usługi dostosowane do oczekiwań nabywców. Takie elastyczne i indywidualne zaspokojenie potrzeb jest trudne do osiągnięcia w produkcji masowej. Dlatego rzemiosło przyczynia się do optymalnej alokacji dóbr. Ze względu na osobiste zaangażowanie właściciela w prowadzenie przedsiębiorstwa, z wykorzystaniem jego zawodowych kwalifikacji, jego pracy własnej, prowadzenie działalności we własnym imieniu, mała liczba zatrudnionych powoduje powstawanie ścisłych związków ze współpracownikami. To jeden z powodów, że zatrudnienie pracowników ma charakter długotrwały, a w związku z tym zwolnienie pracownika w sytuacji kryzysu rozważane jest jako ostateczna możliwość. Oprócz osobistych powiązań można wskazać wiele argumentów ekonomiczno-racjonalnych wyjaśniających przyczyny stabilizacji zatrudnienia w rzemiośle. Pozyskanie nowych pracowników związane jest z wysokimi kosztami zarówno jeżeli chodzi o sam proces zatrudnienia pracownika, jak i przygotowania pracownika do wykonywania specyficznej pracy rzemieślniczej. Znaczenie kapitału ludzkiego w rzemiośle doceniane jest cały czas, a nie dopiero w czasie braku wykwalifikowanych pracowników, kiedy podejmowane są działania mające na celu zatrzymanie na dłużej pracowników o wysokich

---

¹ Dz.U. 2013, poz. 672.

kwalifikacjach. W związku z tym duży wpływ na sukces przedsiębiorstwa rzemieślniczego mają kompetencje społeczne. Rzemieślnicy są nie tylko przedsiębiorcami, ale i nauczycielami zawodu. Zwolnienie pracownika w zakładzie rzemieślniczym prowadzi często do utraty know-how bądź, w przypadku przejścia pracownika do innego zakładu, do niepożądanego transferu wiedzy. Nie tylko w przypadku, gdy przedsiębiorstwo zainwestowało w wykształcenie nowo zatrudnionego pracownika, ale również w czasie kryzysu dąży się do zatrzymania na możliwie długi czas wszystkich wykwalifikowanych pracowników. Zakłady rzemieślnicze to przede wszystkim małe przedsiębiorstwa i fakt ten należy postrzegać jako ważny czynnik określający odrębność rzemiosła. Długi i indywidualny proces kształcenia powoduje, że małemu przedsiębiorstwu jest znacznie trudniej uporać się z utratą pracownika niż dużemu przedsiębiorstwu [Bielawska, Łukasik 2014, s. 24–34]. Zwolnienie pracownika w 5-osobowym przedsiębiorstwie jest znacznie bardziej odczuwalne niż w przedsiębiorstwie zatrudniającym 100 osób. Badania przeprowadzone w IHW Göttingen wykazały, że większość zakładów rzemieślniczych konsekwentnie dąży do utrzymania zatrudnienia tak długo, jak to możliwe, również w czasie złej koniunktury [Thoma 2011]. Ten wynik badań potwierdza, że rzemiosło pełni funkcje stabilizatora w zakresie zatrudnienia.

Obecnie na terenie 380 powiatów (czyli całego kraju) w strukturach ZRP funkcjonuje 479 cechów, czyli organizacji samorządu rzemieślniczego o charakterze społeczno-zawodowym, częściowo również gospodarczym. Cechy są w środowiskach małych miast i wsi jedynymi, bądź jednymi z niewielu instytucji aktywizujących miejscową społeczność. Rzemiosło przyczynia się do zwiększenia spójności społecznej. Organizacje rzemieślnicze przygotowują wystawy, kiermasze, współuczestniczą wraz z lokalną administracją w organizacji imprez miejskich lub gminnych.

Oprócz ważnej roli w gospodarce rzemiosło pełni istotne funkcje w życiu społecznym. Przedsiębiorstwa te mają zazwyczaj charakter lokalny. Związek tych przedsiębiorstw z lokalnym rynkiem jest silny; przedsiębiorstwa te zaopatrują się na rynku lokalnym w surowce i materiały, zatrudniają pracowników i sprzedają na tym rynku swoje produkty i usługi. Właściciele i zarządzający przedsiębiorstwami rzemieślniczymi są z reguły zainteresowani długoterminowym rozwojem lokalnej gospodarki, podczas gdy akcjonariusze i zarządy dużych przedsiębiorstw zainteresowani są raczej krótkoterminowym zyskiem i wzrostem obrotu. Rzemiosło wykazuje więcej odpowiedzialności za zatrudniane osoby i jest bardziej związane z lokalną społecznością. J. Mugler napisał: „rzemiosło nie jest globalnym graczem, rzemiosło to przedsiębiorcy z sąsiedztwa, to ludzie, którzy w pracę wkładają swoje serce i duszę, czują się odpowiedzialni za wszystko, co wytworzą, i za zatrudnianych pracowników [Mugler 2008, s. 30]. Rzemiosło oferuje produkty na miarę „Maßarbeit“, swoje działania dostosowuje do indywidualnych oczekiwań nabywców: zarówno podmiotów gospodarczych, jak i osób fizycznych. Jako jedną z cech szczególnych rzemiosła w literaturze austriackiej wymienia się zaopatrzenie miejscowego rynku zbytu [Bock, Hasenkamp 2008, s. 40–41]. Moralność handlowa (biznesowa) rze-

mieślników jest lepiej oceniana niż moralność koncernów międzynarodowych. Rzemiosło odgrywa ważną rolę w stabilizacji życia społecznego; wspiera finansowo działania lokalnych szkół, organizacji kościelnych, umożliwia młodzieży z pobliskich miasteczek i wsi odbycie praktyki zawodowej, jest nośnikiem kultury przedsiębiorczej.

Młodzież z obszarów pozaprzemysłowych otrzymuje przykład, jak można utworzyć własne przedsiębiorstwo, i uczy się zarządzania nim. Dzisiejsi uczniowie jutro mogą być przedsiębiorcami i pracodawcami. Zakłady rzemieślnicze kształcą czeladników i mistrzów. Badania przeprowadzone przez G. Dębicką-Ozorkiewicz wykazały, że wielu z nich po ukończeniu nauki zakłada własne przedsiębiorstwo. Rzemiosło charakteryzuje się kreatywnością i dużą innowacyjnością. Rzemieślnicy, którzy nie zauważyli nowych trendów lub obawiali się ryzyka związanego z wprowadzeniem innowacji, stracili zdolność do konkurowania i ich zakłady zniknęły z rynku. Rzemieślnik musi być nie tylko kontynuatorem tradycji, ale musi uwzględniać nowości. Nie chodzi tu o nowość z perspektywy gospodarki kraju, ale z perspektywy poszczególnego zakładu, powinno to być coś znacząco nowego, co można zaoferować klientom w formie nowego produktu albo usługi, albo co można zastosować we własnym przedsiębiorstwie. Rzemiosło rozwija nie tylko nowe idee, ale także udoskonala, w sposób zauważalny, znane produkty i dzięki temu oferuje swoim klientom coraz lepszy i bardziej różnorodny asortyment. Wynałazki w rzemiośle są codziennością – choć tylko sporadycznie chodzi tu o całkiem nowe, nadające się do opatentowania produkty. Znaczenie rzemiosła upatrywane jest również w rozwoju i umiejętności kreowania nowych kombinacji znanych technologii.

Lokalny charakter działalności powoduje, że rzemieślnicy są pod stałą kontrolą swoich nabywców. W trakcie prowadzonych przez autorkę badań w zakładzie przemysłu drzewnego właściciel powiedział, że nabywcy wyrobów (pracownicy, sąsiedzi przedsiębiorstwa itd.) interesują się np. bezpieczeństwem materiałów stosowanych w produkcji, tzn. lakierów, farb, miejscem składowania pojemników pozostałych po zużytych chemikaliach itd. W ten sposób dbają o swoje zdrowie i zdrowie najbliższych, choć nie nazywają tego działaniem na rzecz ekologii.

Dzięki zdecentralizowanej strukturze rzemiosło zapewnia zaopatrzenie przedsiębiorstw i osób fizycznych w pobliżu miejsca zamieszkania. Aktywizuje również zawodowo osoby, które bez istnienia rzemiosła byłyby bezrobotne.

Obserwowany obecnie w Polsce spadek liczby potencjalnych pracowników skłania do zadania pytania: Czy istnieje w naszym kraju niewykorzystany kapitał ludzki, tzn. ludzie, którzy dziś nie kształcą się, a także nie pracują zawodowo? W redakcji „Polityki” przeprowadzono debatę dotyczącą wykorzystania kapitału ludzkiego w Polsce [Cieśla 2016]. Uczestnicy tej debaty byli zgodni co do tego, że w Polsce istnieje niewykorzystany kapitał ludzki, dotyczy to w dużym stopniu kobiet, które muszą, a często chcą, łączyć pracę zawodową z obowiązkami rodzinnymi. W tej grupie są również osoby, które mieszkają w małych miasteczkach lub na wsiach, gdzie nie ma zakładu pracy, a czas i warunki dojazdu publicznym środkiem transportu do najbliższego miasta wykluczają podjęcie tam zatrudnienia.

3. Zakończenie

Znaczenie rzemiosła w społeczeństwie i w gospodarce zależy od popytu na indywidualną, ekskluzywną ofertę. Do zwiększenia znaczenia rzemiosła w Polsce potrzebna jest długookresowa interwencja państwa, a nie doraźne działania. Bardzo ograniczony, wskutek kryzysu, rynek wewnętrzny i stawiający wysokie wymagania, trudno osiągalny dla rzemieślniczego przedsiębiorstwa rynek zewnętrzny nie stanowią dobrego gruntu do rozwoju rzemiosła. W polityce na rzecz promowania CSR należy zwrócić szczególną uwagę na elementy, które pozwolą na wzrost potencjału tkwiącego w rzemiośle. Należy wskazać, że w dobie globalizacji gospodarki, wśród koncernów międzynarodowych istnieje konieczność indywidualnego podejścia do potrzeb nabywców, istnieje również potrzeba tworzenia stabilnych miejsc pracy na wsi i w małych miasteczkach. W bogatych krajach Unii Europejskiej zadania takie realizują, wspierane przez państwo, zakłady rzemieślnicze. Taka polityka przyczynia się do wyrównywania szans ludności mieszkającej na terenach pozbawionych dużych przedsiębiorstw (dużych pracodawców).

Literatura

- Bielawska A., Łukasik G., 2014, *Rzemiosło w społeczeństwie i w gospodarce*, [w:] Bielawska A. (red.), *Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw MIKROFIRMA 2014*, Szczecin.
- Bizer K., 2011, *Wprowadzenie do opracowania*, [w:] Cramer G., Müller K. (red.), *Quo vadis Handwerk Identität des Handwerks im Wandel*, Volkswirtschaftliches Institut für Mittelstand und Handwerk an der Universität Göttingen, Duderstadt.
- Bock J., Hasenkamp H., 2008, *Handwerk – Innovation aus Tradition*, [w:] Glasi M., Maiwald B., Wolf M. (red.), *Handwerk – Bedeutung, Definition, Abgrenzung*, München.
- Carlowitz von H.C., 2013, *Sylvicultura oeconomica Hauswirtschaftliche Nachricht und Naturmaessige Anweisung zur Wilden Baum – Zucht*, Leipzig.
- Cieśla J., 2016, *Oddać sito do muzeum*, dyskusja, *Polityka*, nr 1–2(3041).
- Dębicka-Ozorkiewicz G., 2010, *Model organizacji i finansowania rzemiosła w Polsce (na przykładzie województwa opolskiego)*, praca doktorska (niepublikowana), Wrocław.
- „Gewerbe und Handwerk”, 2007, AWS Wiedeń.
- Mugler J., 2008, *Grundlagen der BWL der Klein- und Mittelbetriebe*, Wien.
- Thoma J., 2011, *Das Handwerk als Stabilizator der konjunkturellen Entwicklung?*, *Wirtschaftsdienst*, nr 2.
- Ustawa z 22 marca 1989 r. o rzemiośle, *Dz.U.* z 2015, poz. 1182.